

Neystini í Bø

-

Et ly i landskabet

Elin Maria Nolsøe Joensen
stud 4336
KTR
afgang forår 2016

Afgangsprogram forår 2016
af Elin Maria Nolsøe Joensen

Det Kongelige Danske Kunstakademis skoler for
Arkitektur, Design og Konservering
Program for Kulturarv, Transformation og
Restaurering
Professor: Christoffer Harlang
Vejleder: Nikolai Bo Andersen, Charlie Steenberg,
Victor Julebäk

Indholdsfortegnelse

Motivation

Forord	s.5
--------	-----

Færøerne

Det færøske landskab, naturen og klimaet	s. 7
Historiske bygningstypologier på Færøerne	s. 9
Neystið	s. 15
Útróðrarbáturin (robåden)	s. 17

Projekt

Bygden Bøur	s. 19
Site - Neystini í Bø	s. 21
Øvrige funktionstømte bygninger i fjorden i Bø	s. 29
Program	s. 30
Arkitektonisk Intention	s. 31
Vejledende afleveringsform	s. 32

*“At vandre er at erfare det sande og vide, at
jorden ved hvert skridt kan bære ens vægt.”*

-Henry David Thoreau

Forord

I denne vestlige verdens viden- og teknologibaserede samfund synes alle muligheder at ligge lige foran os. Der er snart intet, der ikke er muligt. Vi har utallige devices og gadgets, som muliggør konstant opdatering på det, der sker omkring os - såvel lokalt som globalt. Og det sørger vi for at få gjort. Vi læser nyheder, vi følger med i blogs, vi snuser på sociale medier, vi deltager i events. Vi holder konstant fingeren på pulsen og skruer fremadskridende tempoet op.

Men hvorfor gør vi egentlig alt dette? Hvorfor løber vi så stærkt og lever så fortravlet? Hvad er det, vi leder efter?

I denne samme tid ser vi en voksende tendens til at søge noget andet. En ægthed. Noget autentisk. Herunder tilsyneladende også noget dybere, mere meningsfuldt - og samtidigt simplere. Det er som om vi leder efter noget, vi har tabt. Noget vi engang kendte. I os selv. Vidste. Om os selv.

Men måske leder vi det forkerte sted. Måske findes den frihed - det klimaks, vi søger, ikke i travlhedens prætentiose målsætninger. Måske er vi ved at finde ud af, at der findes noget interessant i dens modsætning. I langsommeligheden.

Og måske handler det om noget så simpelt som at sætte tempoet ned. At en gang imellem genfinde os selv - i nuet, i kroppen og i det, vi kommer fra - naturen. I tilstedeværelsen og kontakten med os selv og omgivelserne. I et tempo, som kroppen naturligt sætter. I rammer, som kroppen trives i. At vandre.

Jeg vil i mit afgangsprøve arbejde med færøske bådhus som overnatningssteder for vandrere.

/ eget foto

Det færøske landskab, naturen og klimaet

Her i dette fjerntliggende land, er der kun én ting at gøre; nemlig at overgive sig til den altoverskyggende uovervindelige vilde natur og dens utilregnelige klima.

Ligeså hårdt som dette lyder, lige så bjergtagende og fantastisk forløsende er det, når det lykkes at acceptere vilkårene - være, bebo og leve i dette land. Her er du omgivet af høje bjerge, grøngullige daler og bakker, brusende åer, susende vind og havet i alle retninger.

Og så fårene. De forundrede får - som kigger spørgende på dig. Som var du en uventet gæst.

Disse ubevoksede barske og uberørte klippeøer står skarpt og dramatisk op af Atlanterhavet. Det er som om de i al stilfærdighed står uvidende og viser sin rå ærlige skønhed frem.

Her møder du: det stejle terræn, den fugtige jord, den glatte fjorde, de larmende bølger, den våde luft, den pludselige vind og de kvidrende legende fugle.

Og så en egenvilje fra naturen. Utrættende forsøg på at overvinde enhver gæst. Teste dig, skubbe dig, presse dig, udfordre dig.

Kan du være her? Tyk hud. Stærk sjæl. Stille sind. Blød krop.

Blød. Medgørlig. Villig. Overgiven.

Og nu svæver du. Lader dig forføre. Flyder med - tankeløs.

En natur, der opdager dig, arbejder på dig - tilpasser dig.

Til du bliver en del af den. En medspiller.

I ét med det, der er, det der kommer og det uforudsigelige.

Med basalten, med Atlanterhavet.

Med denne vilde uovervindelige natur.

Accepteret. Renset. Fri.

/fotograf ukendt

Historiske bygningstypologier på Færøerne

Den første bebyggelses typologi på Færøerne er dateret fra landnamstiden omkring 800 tallet; *landnamsgården*.

I sproget findes tit nøgler til kulturhistorisk indsigt, og her er det færøske ord for beboelseshus *sethús* interessant.

De fortæller nemlig om et hus, som rummer flere funktioner under samme tag; nemlig i forhøjningerne = set (bøjet: setunum)

Desuden bliver ordet konsekvent brugt i flertalsform om beboelse og peger således på sin oprindelse i landnamstiden samt på en tradition for, at beboelseshuset inkluderer et flertal af små huse.

Pga det hårde klima og kastevinde mellem bjergene ses en generel byggetradition på Færøerne for lave bygninger, som trykker sig i landskabet med tunge tage.

Resultatet bliver en vellykket harmoni mellem huse og kontekst, hvor bygningerne tilpasser sig landskabet i såvel placering og form som i lokale materialer; sten og græstørv.

En byggeskik, som har vist sig at vare ved helt frem til denne dag.

Til landnamsgården hørte en række små fritstående huse - *udhusene*.

Udhusene var særdeles vigtige for gården såvel som for bygdernes udvikling og byggetraditioner. Udhusene ses stadig i bygdernes og byernes og præger i høj grad disse med deres særlige sjæl.

Udhusenes funktioner er som følger:

Hjallur
(forráðshus)

Sornhúsið
(kornhuset)

Neyst
(bådehus)

/egne fotos

Hjallurin (fórráðshuset/hjeld):

Hjallurin bruges til konservering, tørring og opbevaring af den traditionelle mad; fårekød, fisk og fugl.

Tidligere har den haft enkeltstående funktioner: *kjøthjallur*, *fiskahjallur*, *klæðnahjallur* samt *grind- og sej hjallur*.

Hjallurin lå traditionelt frit i landskabet og blev anbragt på et højtliggende og blæsende sted. I dag opføres den tæt på sethuset eller som en del af det.

Hjallurin blev oprindeligt opført som stenhus uden græstørv som bindemiddel for gennemblæstens skyld, men har udviklet sig til den tømmerkonstruktion "rimahjallur", man ser i dag.

Sornhúsið (kornhuset):

Sornhúsið var til eftertørring af korn ved hjælp af kunstig varme (tørveild), da vejret er for fugtigt til at tørre det helt igennem.

Sornhúsið ligger altid i udkanten eller lige udenfor bygden pga brandfaren.

Sornhúsið er opført af stenvægge og græstørvtag. På tværs i rummet fandtes en lav stenmur med overdækket ildsted. Bygaksen blev tørret på stænger, der lå på langs fra stenmuren til en bjælke ved gavlen.

Neystið (bådhuset):

Neystið's funktion er at huse robåden.

Neystið er placeret så tæt på vandet, som muligt. Bestemt af lokale forhold, kan dette være i fjorden helt nede ved vandkanten eller løftet op på klipper over vandskorpen.

Neystið er traditionelt opført i sten, imens frontgavlen er bygget af træbrædder, gerne drivtømmer, med en stor dør. Taget er græstørv.

Hoyggjhus
(høhus)

Fjós
(stald)

Seyðahús
(fårehus)

/egne fotos

Hoyggjhúsið (høhuset):

Hoyggjhúsið bruges til opbevaring af hø.

Høhuset ligger enten frit eller hænger sammen med hjallin eller sethuset. I dag ses det dog tit som en del af seyðahuset (fårehuset) eller som førstesalen ovenpå et neyst.

Oprindeligt har det ikke været et reelt hus med tag, men en høgård indhegnet af stengærde, hvor høet blev sat i stak. Senere har det fået tag.

Fjósið (stalden):

Fjósið er huset til dyrene; køer, kalve, høner, i perioder svin og i nyere tider får.

Fjósið lå oprindeligt i forlængelse af sethuset, så man fik varmen fra dyrene. Det blev senere fritliggende og flyttede til sidst i kælderen af sethuset i starten af 1900 tallet, tit med en enkelt ko og et par høns.

Fjósið var oprindeligt bygget af sten med græstørv og græstørvtag. De større fjós, der ses i dag, er støbt i beton.

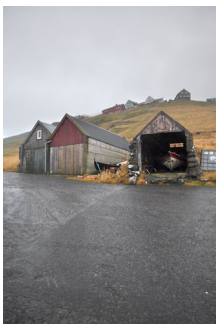
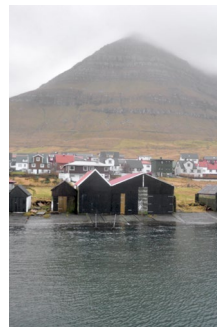
Seyðahúsið (fårehuset):

Seyðahúsini er små huse, hvor fårene kan søge læ og blive fodret.

Seyðahúsið er placeret fritstående på haugerne (jorden omkring bygden) udenfor og imellem bygderne.

Oprindeligt var de opført som læfolde af sten i udmarken kaldet "seyðaból" eller "seyðastøða" uden tag.

I dag er husene tit en blanding af beton og trævægge med tag af bølgeplader.

/egne fotos

Neystið

Da jeg ud fra registrering og feltarbejde af færøernes historiske bygningstypologier, især udhusene, har valgt at arbejde med bådhusene, bliver de her uddybet.

Båden har for den færøske befolkning været et uhyre vigtigt redskab, da man i stor grad har været afhængig af denne på adskillig vis.

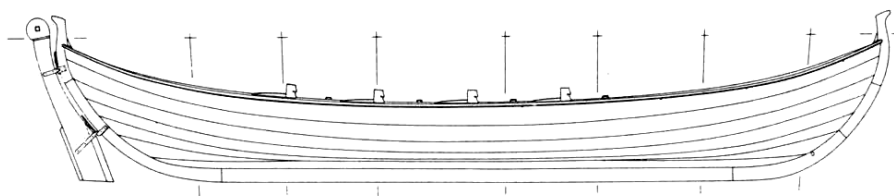
Fra begyndelsen ses, at en af de vigtigste betingelser for bosætning af et sted var en brugbar landingsplads til bådene. Dette skal forstås ud fra to overvejende årsager: udover at havet var den korteste og nogen gange eneste vej til andre bygder og beboede områder, har havet og dets goder i høj grad været færingernes overlevelse, da den svært opdyrkelige jord gjorde landbruget utilstrækkeligt.

Traditionelt er bådhusenes langvægge og ofte også bagerste gavlførte i sten med tørv som bindemiddel, imens gavlen mod vandet består af træbrædder af drivtømmer med en stor dør til båden. Taget er græstørvtag hvilende på en træramme ovenpå murene.

Neystene står alle med deres karakteristiske gavle mod havet.

Landingspladsen og bådhusene er naturligvis placeret ved vandkanten og tit direkte ud til det åbne hav. Placeringen af neystene varierer. Nogle steder ligger de helt nede i fjorden, så det kan tænkes, at hav trænger ind ved højvande, og andre steder står de højt på klipperne væk fra havet.

Forklaringen skal højst sandsynligt findes - som med det meste på Færøerne - i vejrforholdene og de lokale forhold. Det ene sted, f.eks. ved en fjorde kan det tænkes at betale sig at have båden i vandkanten, og andre steder er der sandsynligvis taget højde for stærke brændinger og voldsomme vindstød.

færøsk 8 mannafar
/kunstner ukendt

Útróðrarbáturin (robåden)

Den færøske robåd er bygget ud fra en oprindelig funktionel grundform fra vikingetiden i en stærk konstruktion, så den bæres godt af havet, er velegnet til at ro og kan tåle belastninger ved vanskelige landingsforhold.

Bådene findes i adskillige størrelser og er lavet efter det antal mænd, der skal ro den. Herfra har bådene ligeledes deres navne, de mest almindelige i dag værende; 6 mannfær, 8 mannfær og 10 mannfær. Her til kommer en række mindre både, bl.a. til børn.

Historien fortæller om større robåde i ældre tid, som især blev benyttet til handelsfærd og større rejser.

/egne fotos

Bygden Bøur

Bøur er en af Færøernes ældste bebyggelser, første gang nævnt i 1350, men sandsynligvis ældre.

Bygden ligger på Færøernes vestkyst på øen Vágar, i en lille bugt halvvejs inde i sundet *Sørvágsfjørður* som leder til øens store bygd *Sørvágur*.

Den ligger ved foden/afslutningen af den dybe dal *Botnur* omringet af en række bjerge omkring de 580m.

Her med de høje bjerge i ryggen og halvvejs inde i et sund ligger bygden godt beskyttet og forholdsvis tryk for stærke vinde og stormvejr.

Overfor Bø ligger to holme med klipper og skær og tilbyder en ekstraordinært flot udsigt fra Bø.

Beliggenheden og det dramatiske landskab på stedet skaber en særlig stærk stemning af på samme tid ro og spænding. En følelse af at være trygt omfavnet og sårbart åben til frie hav.

Bøur er en gammel charmerende bygd som har bevaret mange af de traditionelle, græsdedkede færøske huse.

En spadsertur ad de gamle veje og mellem de tætstående huse i skæve vilkårlige retninger og intime relationer fortæller en stærk kulturhistorie, hvis ånd man stadig kan fornemme.

/eget foto

Site - Neystini í Bø

Over hele landet i alle bygder og byer finder øjet de charmerende gamle neyst - ved overgangen fra land til hav.

Palle Dyreborg skriver i bogen "Færøsk byggeskik i tusind år" at "*nøglen til den færøske kultur findes i overgangen mellem land og hav*".

Her i overgangen står de i varierende størrelser, proportioner, taghældninger, bredder og dybder - og dertil farver og materialer og fortæller, råber, om en vigtig del af Færøernes kulturhistorie. Bygninger, som engang var meget betydningsfulde står nu funktionstømte, efterladte og i mange tilfælde i sørgeligt forfald. Ejerne har sjældent interesse i at tage sig af dem pga den uddøende brugbarhed, og man kan således blive bange for deres overlevelse.

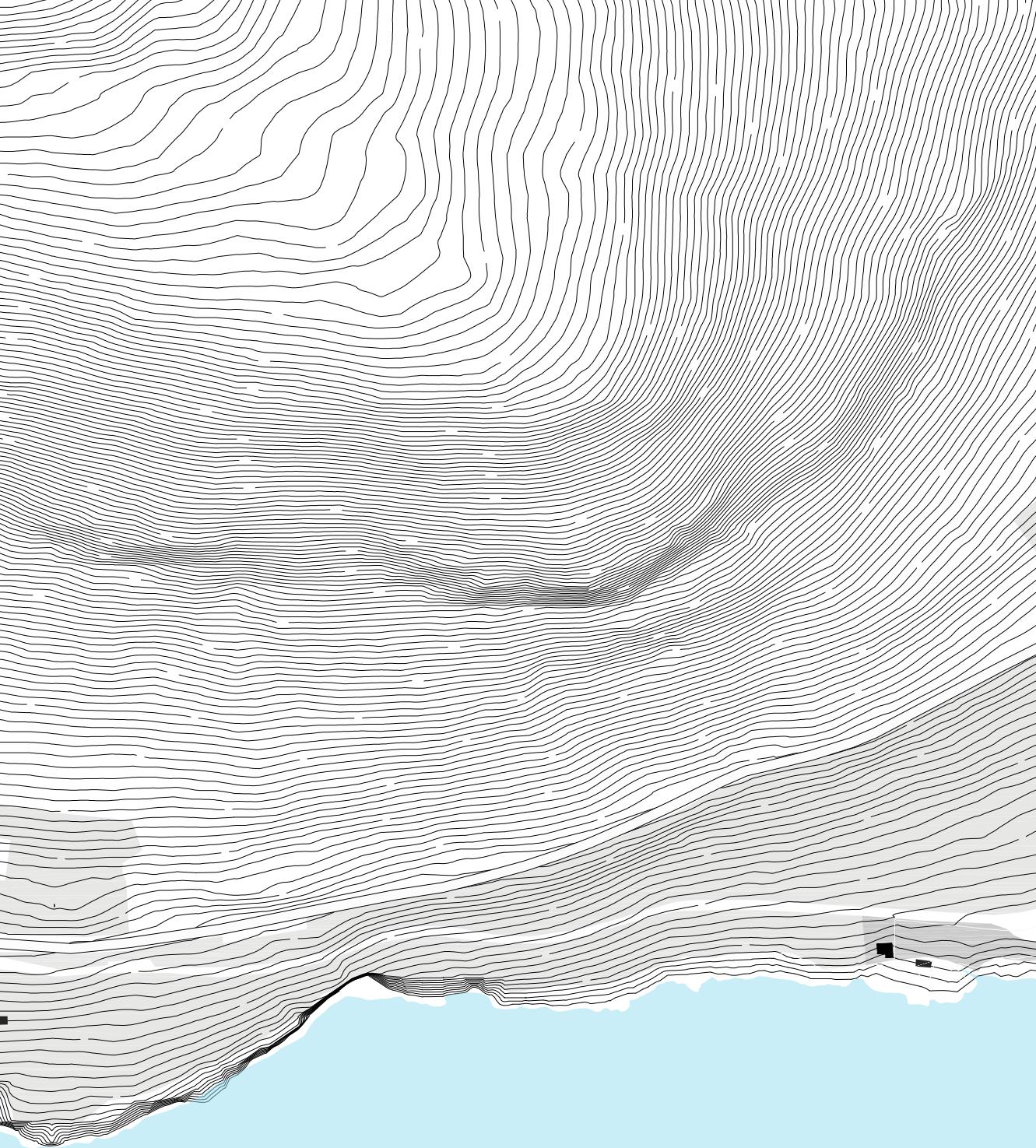
Jeg har registreret en lang række bådhus i adskillige bygder rundt omkring på Færøerne på mine studieture.

Jeg har valgt at tage bådhusene i bygden Bøur ud af mængden og arbejde specifikt med disse i mit afgangsprøje.

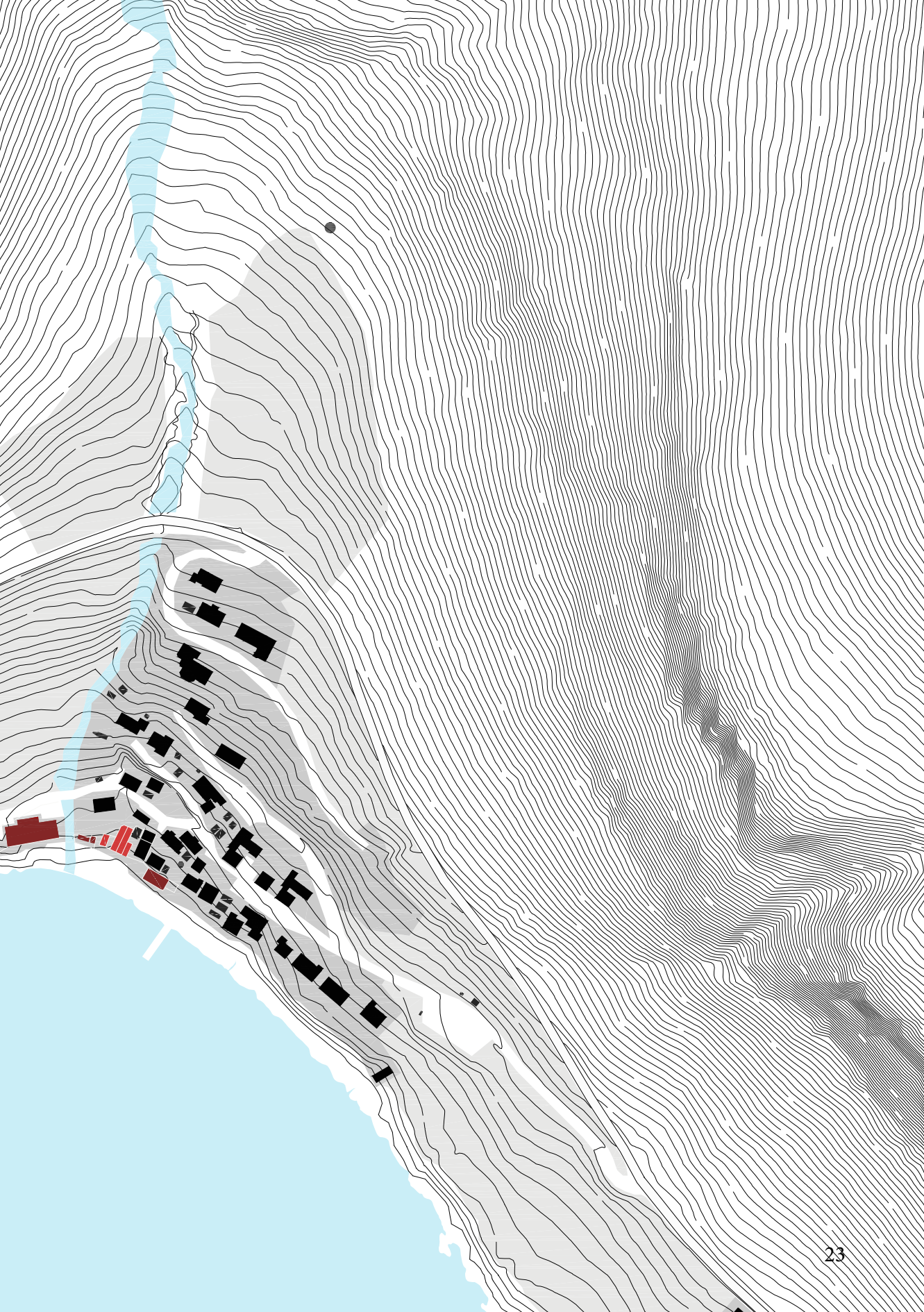
Det har jeg valgt på baggrund af en række årsager.

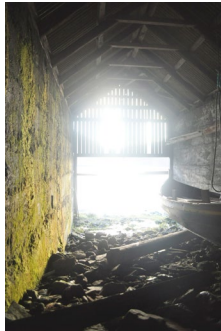
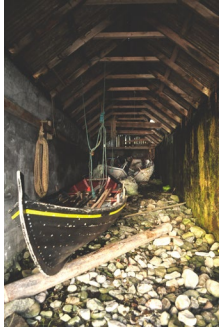
- Naturen, bjergene og landskabet omkring bygden er særdeles flot og velegnet at vandre i og opleve på tæt hold.
- Bygden Bøur er af kulturhistorisk bevaringsværdi og tilbyder en række kulturhistoriske seværdigheder.
- Neystenens relation til vandet er beholdt intakt uden senere asfaltering eller beton støbning og rullestenene ved strandbedden giver stedet særlig karakter samt inviterer til promenade.
- Bygningernes proportioner og skala gør dem velegnede til beboelse.
- To af disse bådhus tyder på at være oprindelige og har således særlig bevaringsværdi.

Da der ikke eksisterer tegninger på neystini í Bø - som der meget sjældent gør, da disse er bygget "på fri hånd" - har jeg målt dem op. Tegningerne ses forneden.

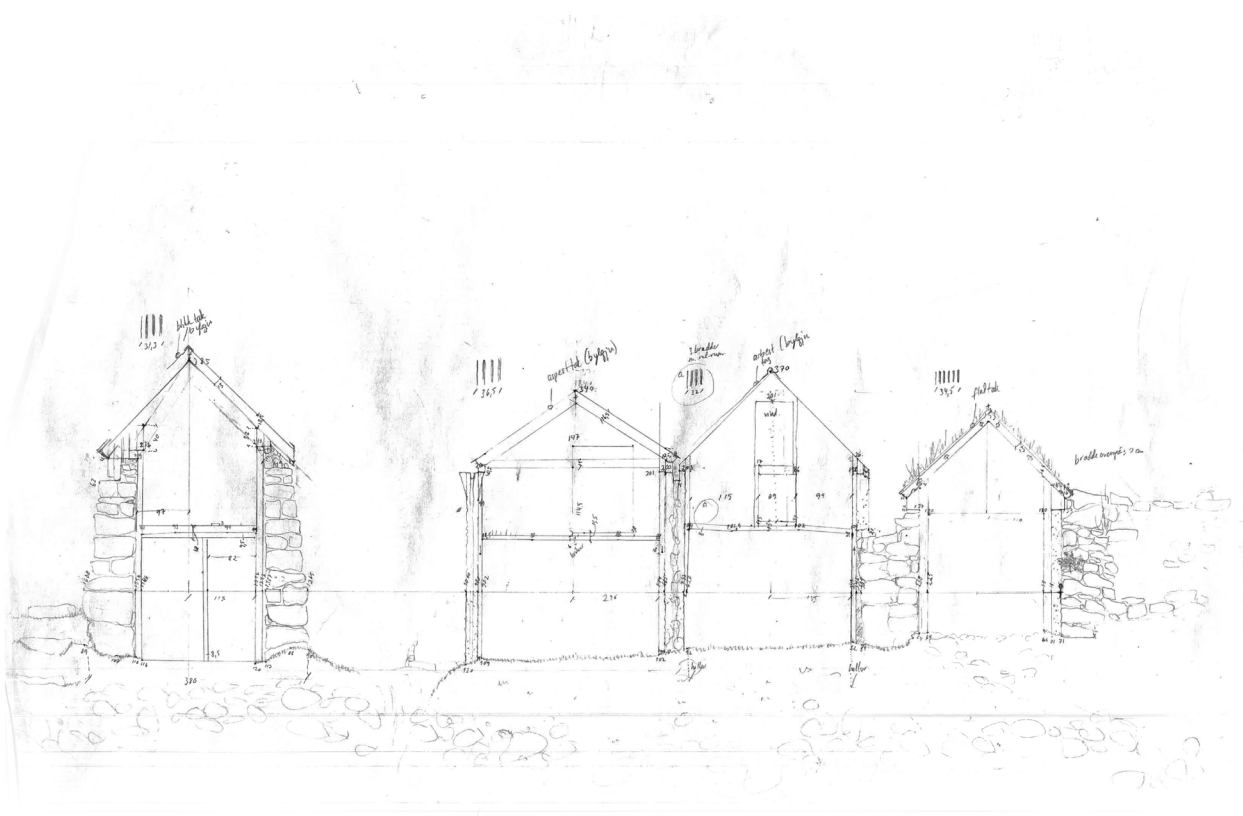
Situationsplan Bør
1:300

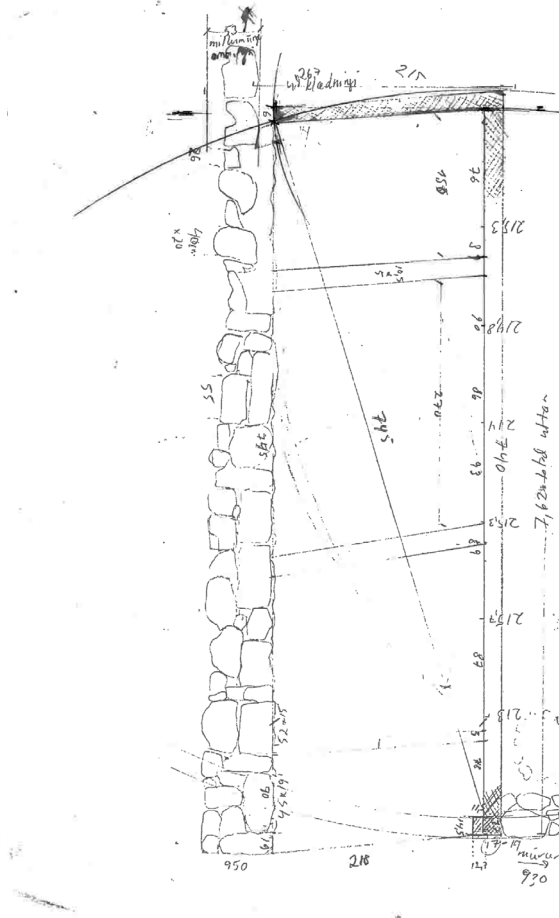
/egne fotos

Sydvendt opstalt

Neystini í Bø

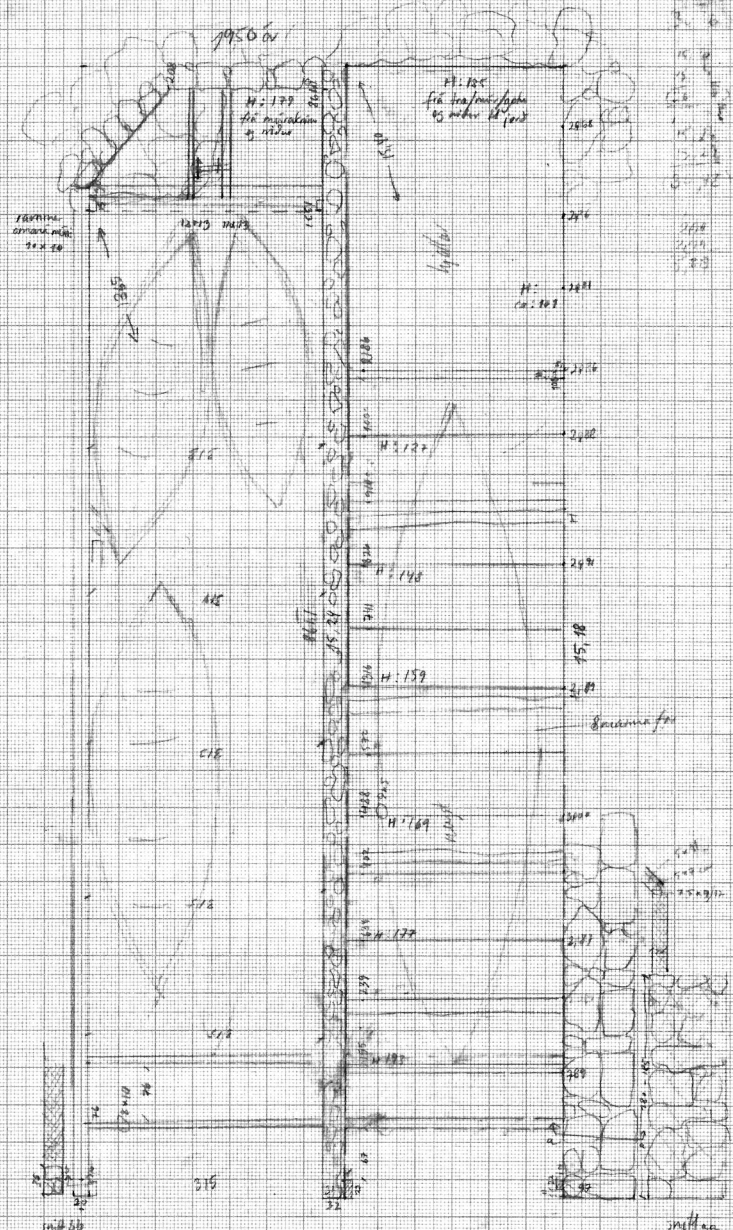
Plan
 -
 Neystini í Bø

13,18
15,40
15,24

13,18
15,40
15,24
13,18
15,40
15,24
13,18
15,40
15,24

8,10
76

13,18
13,71
13,55
13,21

Planer

Neystini í Bø

Búðarhjallur og Stórihjallur (forráðshuse)

Husene samt fjorden foran til vandkant blev fredet 3.marts 1993.
Ikke i brug og i dårlig stand.

Fjós (stald)

Bygget i 1977. Har stået uden køer de sidste ca 15 år. Nu står her får til privatbrug.

Øvrige funktionstømte bygninger i fjorden i Bø

Bátasmiðja (bådeværksted)

Bygget som bådeværksted som fælles eje for bygden. Ikke i brug. Et par både ligger herinde

Program

Neystenes nye funktion skal være overnatningsteder for vandrere.

De sidste par år er interessen for gåture i fjeldene vokset markant på Færøerne. Mange færøske beboere synes at integrere fjeldvandringen i høj grad i deres moderne livsstil.

Samtidigt ser vi flere og flere besøgende fra alle verdens hjørner komme til Færøerne, de fleste netop for at fjeldvandre i den bjergtagende uspolerede færøske natur.

Programmet tænkes at blive 3 delt både i funktion og praksis/arkitektonisk. I den store skala tænkes de øvrige funktionstømte bygninger i fjorden i Bø at indgå supplerende i projektet, hvorved der skabes en integreret helhed. Herved tænkes, at værkstedet bliver genetableret som bådeværksted og bemanded af lokale indbyggere. Stalden får en supplerende funktion for neystene, hvor der er fælles faciliteter så som bad og mulighed for at komme i kontakt med nøgleansvarlige o.l.

Hovedfokus bliver på neystene, som kommer til at fungere som private elementære overnatnings- og restituerings for vandrere.

Neystene står som et ly landskabet, man kommer til - træet i kroppen og rensed i sindet, efter en hel dags vandring i de høje barske bjerge. Blæst igennem af den friske saltholdige vind. Øm i læggene af mødet med landskabets stejlehed, rød i kinderne af varmen indefra og kulden udefra. Ro i sjælen af lydene og synene af haugefuglene og fårene.

Her skal man ikke andet end tage et bad og lægge sig til at sove. Måske man har energi til at koge vand og sætte sig med en varm kop te og nyde udsigten over fjorden, havet og klipperne overfor. Alt imens man bliver vugget i søvn af lyden fra havet, som slår susende bølger ind mod rullestenene.

Efter en hel dag ude i den rå uberørte natur, restituerer man her omfavnet af arkitektoniske rammer skabt af kulturens autentiske byggetraditioner og historiens nærvær og omsorg.

Næste morgen ønsker vandreren muligvis at dele sine oplevelser med nabo-vandreren over en fælles morgenmad. Måske vil han/hun en tur ud med den lokale robåd, eller over i værkstedet at iagttage dem blive bygget.

Desuden har jeg til hensigt at lade et enkelt af neystene blive stående i sin grundform så vidt muligt, som en kobling til den oprindelige kulturhistorie og stedets ånd. Med mulighed for at tage en rotur båden på vandet, f.eks. med en af de lokale som opsynsmand og vejleder, hvorved den nye funktion endvidere kan skabe beskæftigelse for bygdens beboere.

Arkitektonisk intention

Min intention er at skabe rum, som griber den besøgende i rejsen fra det frie vilde udeklima til det omsluttende rolige indeklima.

Det skal føles varmt, trygt og roligt - her ovenpå fjordens våde kolde sten og under tagets lune åbne trækonstruktion, omgivet af massive stenvægge, ovenpå gamle trægulve.

Med inspiration fra det sparsomme nordiske lys, filtreret gennem udhusenes brædder, neystenes ovenlys og de store åbne "båddøre" vil jeg arbejde med at skabe en stemning af åbenhed og omslutning i lys og materialer - som komplimenterende kontraster.

Der skal åbnes op for udsigten, og lydene fra havet tillades at snige sig ind.

De gamle traditionelle byggeteknikker, sammenføjninger og materialemøder skal respekteres og indtænkes.

Og til sidst vil jeg have i mente at indtænke kontrasten i oplevelsen fra det ujævne komplekse terræn i landskabet til den jævne enartede flade, fødderne møder i rummet.

-

m² i grove tal:

Neyst: 132m²

-

Fjós: 280m²

Værksted: 91m²

Hjallar: 30m²

i alt ca: 530m²

Vejledende afleveringsmateriale:

Tegninger:

1:500

1:50

1:5

Model:

Studier af traditionel byggeskik - trækonstruktioner og
græstørvtag.

Sitemodel

Rumlige Visualiseringer

Kataloger:

Af processer og registrering ifm feltarbejde.